

LANDAJUELA, ANTON

1.- Arratia deritxon aranean 1914gn urtean lotzaillaren 4an jayo nintzan.

Umaroan amaren ondoan, etxeko epeltasunaren gozoan, auzotegiko giroan, anditzean erriko eskola erdeldunera, erderarik tautik eznenkiala.

Iurre, jaioterri neurea alakoxea zan. Igurumen aretako erri eta biztanleak be, alakoxeak ziran; erderaren kutsurik bageko euskeldun utsak.

Ikas-orduetatik at, arranoak bazen aske gintzazan, eta geroagoko ume ta gaztek aiña ikasbearrik izaten ezgendualarik, abailtu arte jostaturik etxeratzzen giñan, lerturik.

Umea beti ta toki guztietan ume; ikasteko gogo gitxi, eta seme-alabaren ikasketatzaz gurasoek be ardura andirik ez. Amabost urte bein bete ezker, seme-alaben eskola ta jakiteak baiño, gurago irabasten asi eiteazan.

Ni be, ba, amabost urteko adiñera iritxi nintzane-ko, aitita-amama ta izeko-osabaren baserrian nengoken lugintza-lanai buru-belarri loturik. Erriko enparantza, eliz-iguruak, erreka-ertzak....danak aitzu nebazan.

Josta ta josta-lagunen artean aziarentzat gogor-latza zan kortatik ganbarara, solotik basora, bedarretan, atxur-lan eta beste zenbait lan goizetik gaua arte egunero esku tartean erabilli bearra.

Amazortziko nintzanean eta gizon-itxura jadetsi, alor, baso, bei, txarri, atxur et igitai egozan tokietan lagarik, etxera itzuli nintzan eguneroko alogera irabastera. Itzuli, asi, irabazi, jarrai, ekin... bizkar eta esku-besozko lana. Orreik lanok nire bizialdi-koak izan dira.

1979gn urtea da. Joan ziran egun, urte ta aldiak be, beroroitzen diardutanean.

Orduan, nire gaztaldian etzegon orain diran jolastokirik, atezbarruko dantza-aretorik, erriz-erri ibilli al izateko beribilik; ilargiaren gau-argian oyanera neskatiñaz joaterik, wiskirik, eskutik eskura dabillkigun labetik atarako diru ugaritzarik. Olakorik orduan etzan.

Norberaren errian, auzotegien bateko jaian, edo urbil-urbilleko erritxuen bateraño joaten ba'giñan, jaia jai egiteko naikorik zan.

Joan-etorria oiñezko zan, txistu tuntun-soñuan espartziñak altzitu eta illunabarreko "aimariak" jotzen ebane-ko, neskatiñari etxera lagundu. Euri izanda-ta, edo zer edo zer aitzu egin jatalako ezin etorria izan dot esatea alperrik zan. Orduari utzegiterik etxegoan, iturriek agortzeko ba ziran be.

Gizona naiz-ta andreak jo, beti gizon edo gizontxo. Mutillak ez eban izaten illunagaz batean etxeratu bearrik.

Ogerleko bat, txin-txin zolidun ogerleko batekin erregekumek izaten gintzazan. Txistuaz dantzatzear duan zan, baiña bakadakin, auspo-soñu, akordeoi edo zana zalakoan ekin-aldi bakoitza amar zentimo, txakurrandi bat.

Beso bategaz garritik eta beste eskuagaz neskaren eskuari eldurik egiten ziran, dantzaketa lotu areik ziran aldi aretako abade ta gurasoentzat Pedro Botedro-ren su-ontzirako dei garratza. Modu artan askorik egin be, ez genduan egiten ez genkialako. Askatuan bai, askatuan mutillak giñan, beatzak urratu arte ekinik, zeru eta inpernuaren bildurrik bage.

Zidarrezko ogerleko barria be aitaturik, oar au emon: dantza, txikito batzuk ardau, ogibitarteko be jan eta nai genduan beste jolastu..., ogerleko aren kondarrakaz etxeratzen gintzazan. Gaur egungo gaztientzako ogerleko arek eukan osasun ta indarra siñisgaitza; gogoratu bearra dogu, baita be, gizonaren eguneko aloger-dirua zala.

2.- Aldi artan ene jayoterri

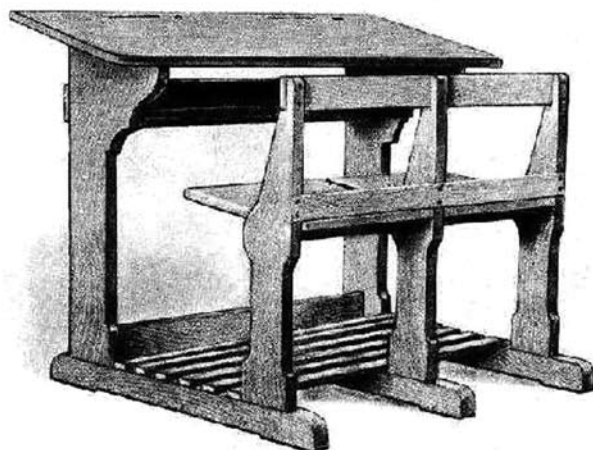
Lau errota, eiera ezagutu nebazan; iru bola-toki, perratzalle bat, iru aroztegi, gizonezko jostun bat eta burdin-arots bi; bost abade, lekaimeak eta eskola bi mutillentzat eta beste bi neskentzat. Santa Lutziko auzotegiak be bai eukan beste bat bertako ziran mutil eta neskentzat. Erriko eskola leporaño beterik, beti.

Lurra ta aren inguruak muskiltsu, bideak pista ta makarrez; ulea barriz etxean amak ebagia. Betik goraiño Gaztelugatxe-n aiña mailla burruan be izaten genduan. Garbitasuna gitxi ta argala.

Geroago baten eskola barria beko enparantza zarrean egin eben, baiña obe iduritzen jat enparantza zarra soilik deitu, enparantza bat baiño besterik ezta iñoiz izan-da.

Irakasleak iru ziran. Nagusia ta gipukoar bat euskeldunak, irugarrena erdelduna.

Erderarik ezgenkielako, eta irakatziezo gurarik edo... erderaz egitera beartzen ginduezan. Euskerarik egiten bagendun zigorperatuak izaten giñan. Zigorra; etxera lagunak joan ondoren, idatzi ta idatzi eskolan, edo-ta bizi ziran etxepean, kortan.

Irakasleak; Don Marzelo, don Ignacio (biak giputzak) eta don Jose, au erdelduna. Eraztun madarikatua!

Ikasleak iru mailla ezbardinetan banandurik gengozan. Berengoeak 3, edikoeak lau edo bost (enaz ondo gogoratzen) eta gorengoeak 6pta. ordaintzen genduan.

Oraingo guraso ta ikasleentzat illean 6 pta. ordaintzea, uskeri gorria litzaikie, baiña aldiari dagokion neurriagaz neurtu ba-ginkez lengo ta oraingo auziak, 6 lauerleko areik aitaren egun bateko zortzi orduetako lanaldiaren ordainsaria zala esango leuskigu.

Len eta orain be, beraz, txakurrek ortozik eta ugelazoez ortozik, alde guztietan.

Bideak.

Bilbo-tik Gasteiz-era ta Igorre-tik Dima-n gora Otxadio-rakoa. Santa Luzira-koa ta, Basauntz-era doozanak Gezala-tik nire ollasko aldiari egiñak dira, Garikoi-tik Igorre-bekoa zear Garbe-rako nagusia ta auzotegien batzuetarako medarragoak, oraintsuago-koak dira.

Iurrebaso, Basauntz, Santa Lutzi, San Kristobal eta ainbat lekutatik lurrak eta lanak emoniko zitua errira astoz jatsiten eben. Intxaurbizkar (San Kristobal-Santa Lutzi)ko astoak Basauntz-koak baiño andiagoak izaten ziran. Basauntz-koak gizonaren garrirañoako txikiak, ulez estalduak begiak.

Zazpi-zortziren bat taberna edo txiriboga, eta danetan aurkitu geinkean taloburdin, abarka, ikuzkai, txitxirio, urolo, igitai t-abar, danetik.

Lurraren emaitzatatik bizi ziranak larunbatero labekada ogia erretan eben. Asteroko ogia izaten zan, artozkoen bat be bai eta, sagarrik izaten zanean labeak artualeko sagar erre pilla mauka-mauka ogi-koskorraz jateko.

Garitik iru ogi mota egiten ekien gure amona areik; ogia, pamitxa ta tremasa. Egun berean jan ezean pamitxea gogortu ta gauzeztu egiten zan, baiña piti bat otzituden zanean gero, txit atsegiña ta gozo-gozoa izaten zan.

Tremasa barriz, urun eta birzaiezkoa izanik bigunean jan ezean latz eta jangaitz egiten jakun.

Dendako ogia, iturriko ura, eulorria.

Alor-lurrik ezeukientzat ogia Areatza-tik bialtzen euskuen. Zalgurdi bi goizero etorten ziran, eta geroago baten Bilbo-tik eta Durango-tik be, bai.

Kilo biko ogi andiak, bigunean mauka-mauka jateko aukerakoak. Dirua baiña urri, eta ogi gitxiagoz lapikokoa geiago janarazoteko edo ogi bi andi eta iñoiz iru be bai, sendirik geinak erosten ebezan.

Eta bi, ta iru erostea zergaitik izaten zan?. Legorra ta gogorra askoz bere gitxiago jaten genduelako, ume ta umekoskor giñanok. Gosez ezgintzazen azi, miskiriz ok-egin bez.

Eberdia, eta eberdiaz batean iturrietarako bideetan joaten gintzazan. Gorbeialdetik datorren ezkeral-dekoek Agarrepera eta, Laurkin edo Leurkin gora eskuman bizi giñanok. Latsiturria be Angelatxunean ba-egoan, baiña ur zatarra, txarra zan.

Udaldian emoi urrikoak ziran, biak, eta belutia izateak ordu oso baten berari egokion txandaren zai egonbearrean izaten ziran.

Mutil-koskorrak iturrirantz aurrelari, etxerantzakoan nagi, ura epeldurik genkarren. Noizean bein belarrondoko ederrik be irabasten genduan.

Uretarako ontzia bustinlurrezkoa. Osorik musturra eukanak kirtenik ez, eta kirtendunak goiertzak akatzez. Osorik bat bera bez.

Ontzia izkutaturik txoriabien billa asten gintzazetan eta geu lako lukien batek ontzia beste lekuen baten gordetan euskunean, edo-ta gordetan geuntzanetan, larriak eta estukurak onduantxe izaten ziran. Alako egunetan bazkari bi: babalapikoa ta atzamarren txatxamurkadak.

Ardaurik etxeetan ezan edaten eta, jai egunetan be, neke andiz. Ura izaten zan, bada, aoan mamurtzen zanari bultz eta sakaegiten zintzurrean beera joatekoari egiten eutsana.

Eulia, eltxoa, ardia ta zorria udan ugaritzerik ugarrienak izaten ziran.

Euliek afalorduan eguna illundurik egoalako edo moteldu egiten ziran; eberdietan baiña bero kizkalak, trumoyak trumoi-euri zetorrenetan bizkortu, eztenzorrotu, millaketan askotuten ziran. Galdartean, morokillean, esnean, jaki eta edontzi danetan euli ta eltxo. Itorik ezegoana zirkinka igez egin gurarik, eta zirkinka ezegoana illotzik izaten ziran. Orridun eulorria abartxo bat izaten zan bazkal orduetan euliak izutu eta urrundu arazoteko. Ura eta eulorria, bata bizen bearrezkoa, bestea be

Azpil sakon andia iminten zan maiaren erdian, andik danak jaten egikean. Babalapikoa ustu, eulorria erabilia-ta, alan bere bi eziranean iru izaten ziran azpilleen saldatik urten ezinean zirkinka. Maikide batek indabaz beteko zalia aora eroyanean, ezkerrekoa, eskubiko, aurreko, euli zendua azpilletik ateratzen eragion.

Euli-uxatzalle ona zanarren eulorria, txantxagorrik zomorrotan beste euli jango genduan, ziur askorik.

Kukusoak (Arratia-n ardiak) izurri naskagarria, odolliko izurria.

Mutikoen soñekoek lau ale; prakak, arkondara ta oiñetako biak. Pijama ta olako oe-jantzirik izenez bere ezgenduan ezaguten. Praka ta oiñetakoek oerakoan kentzen genduzen, atorratxo baiña, iñoiz bez. Igandetik igandera arkondara bera izaten genduan soñean loi zein garbi, osorik naiz taratadatsu.

Amak oerakoan: Samako botoiak askatu.

Samako batoiz loturik lo-eginezkero gela bazterreko ardi, kukusoak ara etorzan, samara.

Ardia txikia ta pitia danaken ezten zorrotzekoa, eztenaren zuloa barriz egunetan be ezabatzen eztan kulatza. Zomorrotxo areik il eikeazan pozoirik, lupudun lobel eta ilgarrik ezgenduan ezagutzen. Mutikoen okospe, idun eta samea belarri-etaraiño ardien eztenkadaz zuloturik izaten genduzan ardi madarikatu areik neguko otzez ilgo ziran arte.

Zorriarik be izaten genduan, ardiak bazen ugari ezbaziran be. Orraztuten ginduezan bakoitzean beti izaten zan aletxoan bat orraziaren ortzetan.

3.- Mizkin eta mizkinkeriak

Ezgenduan ezagutu. Eskolatik etxerantzean ogizati andia bat jan eta kitu. Gose andia izatean barriz urdai-zerrendatxuen bat, sagarra....txokolate ta gozokirik iñoiz bez.

Ogi-zerrenda eskuan urtetan giñan, mauka-mauka janez jostatu, neke-neke eta illunabarraz etxeratu. A bai ba zan osasuna, jostatubearra, ezerenganako ardurarik eza, lokarriarik gabeko zorun mamitsua.

Gizakiak biziera, ondo daroan neurri berean goibelago agertzen da. Jostalluak umeak, umetatik jori, eskuak bete gozoki. Aukeran dau dana, ok dagio inguru-minguruan ikusten dauan guztiak. Ugaritasun andiegia, ume ta mutikoentzan ondamendia.

Urtean bein edo birritan gure amak Durango-ra edo Bilbo-ra, eta Santiagito-ren malmabiskokozko esku bete gozokiz itzultzen ziranean, zeruetako oziñetan gotzonak igerian bazen pozkor izaten giñan.

Umetxu barria uguztatzen ebenean be, aitabitxik arrapallo jaurtitzen ebazan gozobilpitietatik ale gitxi batzuk jasotzean; agure urtetzuen batek beko plazarik goikoraiño bialdu eta mandatuaren ordainsaritzat (5ctm.) txakurtxien bat emonten euskanean, pitean-mitean zero andietan izaten gintzazan.

4.- Urtean birritan dirutsu

Erriko jai nagusi eta txarria ilten genduanean. Jaiak ziranean ba, izeko-osaba ta senditarteko besterik be bazkal-aparia egitera etorten ziran. Izeko batek txakurtxikia, besteak be alako bat, osabengandik bi-iru txakurrandi, egun danean izaten gintzazan, aberats andi.

Erreal bi eta aberatz? Bai orixe, aberatz be aberatz! 1979gn urtean bizi gara, eta oraingo ume ta ume eztiranentzat siñisgaitza.

Baiña goazen arin arian aurrera, geroago aitatu dotan arazo siñisgaitz egitera.

Txakurrandi batekin esku biak bete karamelo; iru txikigaz bonbil bat putzura (limonada), eta enparauba barkillotarako. Gaur egungo neska-mutilloek daben jostaillurik etzegoan, eta jostaillurik ezean ezerikiko bekaitzik ez irrikatasunik be ez.

Emen dogu ba, erreal biren etekiña. Erriko jai nagusia amaitu arte zorun bete-betea.

Bete ederreko bazkaritik izaten dogun asebetea zalakoa izaten dan jakin daigun, gose zorrotzaren ateka esagutu bear dogu, leengo. Oñazerik izan eztauanak, miñik ezari eskerrik ez. Egarri gorria zer dan eztakienak, urari utikan. Oraingo umeak ba, neska-mutiko gazteak, jaioten diran une bereetik guztia oparotsu, usu, jori dabe. Goserik eztabe izan. Makina bat edaki bakan be, danen aukeran. Belarrian mandauliak ikutu dautsala?. Iradu larrian osagillearengana. Opilgozorik berezienak gosaltzeko. Lotarako, jolasketarako eta ikastolarako, iru mueta ezbardin soin-jantzi.

Ugaritasun geiegiak ok-egin arazoten dautsie-ta, bizi-poza txepeldu bere, bai. Goseak eta ezak bizkortu, zurtu, zalekoitu.

Ugaritza andian jaio ta aziak, urritasunik izan eztaualako, pitxirik pitxienari be, ederrespenik ez.

Larra gorrian bizi giñanontzat, ostera, dana zan ona, begibetegarri, gozo, txeragarri, eder, zoramen. Erreal bi eskuan genduazanean, eun gameluren jabea aiñako andi giñan.

Nire umearoko Igorre-n kaletar giroan biziaz ziran gitxi batzuek, baserriari lanaren lanaz ateraten eutsen etekinetatik besteak.

Alor-lur txikiak, eroso biziteko txikiegiak; eta lurretik jaso ezin ebena salokietatik etxeratzeko esne ta arrautza, ollaskoen batzuk eta oillo zarren bat saldu bear izaten eben.

Oiturazko abia lagarik olloen batek idartean, edo-ta etxondoko aterpean, edo inguru-min-guroko sasia aukeratzen ebanean, toki barria arrautzagintzarako, goizeko lanetatik etxekoan drearentzat beñen bat zera izatea zan: beraren ondo-ondoan artalea zabaldu eta, mokokatzen asten ziranean abi barria eukanari zapal buztanetik eldu, ezkerreko besapera jaso, eta eskubiko atz txikiaz tutua arakutu. Urrango goiz arte lurrean itxiten eban, utsik ba-egoan, eta beterik izatean, ostera, amama aren begi txikiak zelatarri, belarriak adi; olloaren kakarakadak, arrautz-saria eskatzen egiten dauzan karaka-makaren zai.

Jai egun andietan bazkari eta arian, esne gozotua ta ugoloa ontzi baten ta batera egozten ziran, mai-azkenik bere-bizikoana izaten-da. Bera barik ezin eitekean ontzia burutu; eta izena, barriz, (ugolozko zukua, esne gozotua nastatua) etxe danetan da beti-ta-beti "arroz con leche" izaten zan.

Izen arrotz ori leenengoz entzun nebanetik, aunitz urte andi, orain ezker, urrutian izango dira. Arrezkero be eztot entzun, ez berari legokion euskal-itx berezirik idazkietan aurkitu.

5.–Txarria

Ezan izaten neguan etxerik, txarria ilgo ezebanik. Berarentzakoa baserritarak, berak azi ta gizendu. Solo-sail txikiak ebazanek, maistarrak bat, eta txikitxua loditzea naikorik izaten eben. Ugari artoa jasoten ebanak, ostera, bi be bai iñoiz. Bigarrena baiña saltzeko, eskuarterako dirua lortu ta gauza ta gai barrien batzuekatz etxeko ezak ornitzeko.

Azi ta loditzerik non da zerekin ezeukanak, lodi-turikoa erosten eban, da il. Baserritar, kaletar zein erdi kaletar, andiagoa edo txikiagoa etxe danetan ilten eben.

Odolostetarako porru-kipulak ilaurreko gauean txikitu eta xeatzan ziran. Kipula-xeatze-lanak artan ziarduenai negar eginerazoten eutsien.

Eta zer egiten eben malko ta begiretako miña uxatzeko, eta biaramonean izango eben odoloste-jaiari bizirik eutsiteko?. Bekokian, txapelpean kipularen azala erdi dindiliz sartu, eta dana kitutzen zan.

Kipulazalak gaitasunik ezeukan begiai negarra atertuarazoteko, siñismena ta fedea baiña alan ziralarik, gizonezkoak txapelpean da andrazkoak ulean orratzaz katiguturik egiten zan lana zan, esan daroadan negar-lana.

Ilik dagona bizira ekarte eziña jaku, bizia iltea, ostera, arazorik errezetarikoena. Edozeñek egin daikena.

Txarria ilteko, ba, artara, egokituak, ilten ekianak ibiltzen ziran aterik-ate eta goizean goiz, zorrotz andia ta kako andiagoa eskuan arturik ebezela.

Sukaldean goizean goiz urtean izaten dan surik gartsuena txipriztin-otsetan. Besoaurrekoak garbaldurik okondoraiño odola artu bear daun andrak. Paitar gozotik eta ogi bigunetik zurrut eta mauk dagie morroskoak...txarri gaixoa apaldu bage. Kortatxian gozez.

Eguna argiturik dago, ezta euririk. Aititeak, amak naiz edozein morroskok idea, galtsu edo beste errekiñen bat txarria erreko dan tokian gertatuko dau.

Kirrinka, kurrunka ta irrintzika txarria ilten ebenean, beti izaten zan mutil-koskorren bat atzealdean ilten egoanari buztanetik tiraka, etendura eginbainik.

Il, garretan erre, barrukiak atara ta eskegi. Amarretakoa gibelaz, odolosteak, buzkantzak eta estegu erako apari oparoa gauez.

Este baltzak otzituten ziranean txikien zorame-na izaten zan. Izeko bateri oneik, bestearentzat orreik..., odolosteak etxerik etxe banandu eta, bi-iru erral zakeleratu. A zori ona izaten genduanal! Urtearen buruan bigarrenez bere aberatz.

6.– Mixinoyak

Urtero-urtero ta erri danetan mixiñoi-festa ospatzen zan. Iñor ez zan etxean gelditzen. Andrazko ta gizonezko, ezkonduak baltzez jantzirik etozan. Batzuek eperperaño berrustxoa ekarren, eta besteak oster berrogei urte aintzina ezkontzerako egiñeko jake ta prakak, etxean eukezan soñekorik onenak, garbi ta txukunik, danak.

Ainbeste urte lenagotik egiñak izan ziran jake ta prakak areitako askorik labur, mirrizturik eta toki-en batzuk gorritaturik eukiezan; baiña jantzirik onenak izaten ziran da, urtean bein edo bider eliz-jai andietan jantziten ziranak.

Korta, ganbara ta etxeinguruko lanak zolirik egiten ebezan. Arratsalde, irurak aldera, alde batera naiz besterantz begi ta ikusmena luzatu, bidetxior eta landak zearretan beera soñeko baltzez elizarako bideetan, FEDE siñismenez biotza betean.

Itzaldiak egitera geien baten bi, iñoiz iru be, bai. Bizargeak baiño bizardunak maizago. Buruñurdunak okotzetik zilborreraño bizar andidunak izaten ziran.

Elizkizuna asieran abesti tamaltsu goibelgarriz agurtu ondoren, bizardun morroskoak zeruetako ezti az gozaten eban ona zan dana, eta txarrera jotzen ebanean barriz, inpernuetako sakoneko su kiskalaz azur-muiñek dardaratzen euskuzan. Lenengoaren itz, atsotitz eta alegiak otzanak izaten ziran ezker, lokuluzka egiteko beren-begiak, batzuentzako.

Eta bigarrena, bigarrena zelakoa izaten ete-zan? Eperdian piper-miñaz, etorralla esan eikian, bigarrena. Eliz-barrena inpernua bera zan baiño bildugarriago agertzen euskun. Gizon, ume, gaztedi; utzegite, oben eta orbanik zipriztineña, danentzako izaten eban illinti gorria, amaika margo bildugarritzko garraren irakiña: Pedro Botero-ren maskillo izugarria. Amabi ertzeko sarda erdoitua, sayetzalde batetik besteraño luzea. Obendunaren zintzurrean sorbatz zorrotzezko igitai eta, lepoan ozkadun ayotz kupidagea.

Elizako notintza andi arengandik goratz joian arnas-lurruna ipernutik etorren ke madarikatua zala siñistu arazoten euskun, bizardi sotil ederdun lekaide ark. Gurutz irudian besoak zabaldu, zerruruntz jaso, bularra ikubilaz jo eta beari oñakaz saka-egitean, elizaren ormatzar sendoak ia-ia arrakaldu egiten ziran.

Aste goibeltsu eta gerozko ainbat egunetan itzaiñiek be ezeben bear aiña indar ea ausarpenik izaten, idiai arrayoa! esateko bere. Aste otoiztsua, aitarentsua. Garbitokiko arimek, emengo senideen otoiz eta arrentzaen zai egozen, ziur asko, goruntz ibiliz zeruetako ateurrerañño irixteko, aste txit egoki ortarako izanik.

Mixio-astean ba, biotzean kokaturik eta itsatsirik egozan oben areik arrakaldu eta lokatu egiten ziran. Arbien loraldia izaten zan eta urtean bein baiño aitortzen ez zana be, gazte ta morroskoa izan arren, onik eta apalik urreratzen zan, aitor-tokira.

Urtearen barruan bein edo batengo aitortzari, “aritoa, aritoa, entregetea” esaten geuntzan. Ur-tetik urterañoeko baiño labur eta motzagoa izatean barriz; “Artxoa”, “Artxoa entregetea”. Geien batean ARITODUN ziranak, andi ta adartsu ziralako edo, lekaideakaz bakeztuten ziran, erriko abadeaz lotsa izaten ziran da. Atso eta agurak arratsaldez aitortzen ziran, gaztedi biurria ta gizon elduagoak arratsbera berandutuan, eguna illuntzean.

Jaunartzea biaramon goizez, igandez. Elizkizuna amaiturik geroz paitar eta galletaz barausi eta, txoria bera baiño bere ariñago biotzondoa bareturik, urte dana zearko oben-kezkak aitortokian ustuz izanaren goraiñoko poz-girozko betean.

7. ASTE GUREN:

Aste au txantxatan ta jolasketan ibiltokietan ez zan izaten. Eguenguren, Barikuguren eta berrogeikaro (garizuma) zearko igandetan benetasun bereziena nabaitzen zan, erritarren artean.

Deunaren irudiak lepoan arturik (ia gizonezko bat) bein beko enparantzara, eta beste bein lekaimeen etxeraño eliz-ingurua deituriko ibillaldia egiten zan. Gurutz andi ta astuna iru morroskok ibiltzen eben.

Elizatik urrun, otziturik, txepeldurik gabiltz. Aldi aretan bai-egoan siñimen eta federik eta, dirua emoten eben irudi areik lepoko an erabilte arren.

Eguen Guren itzal andiko eguna, Bariku Guren goibela ta isiltsua.

Andrazkoek elizkizuna amaiturik, zoli-zolizorik etxerako bidean jartzen ziran, gizonezkoak bere, ugari. Etxera itzultzen ez ziranak tabernatan alkartzen ziran baiña, ardauz betekadarik egiteko ez. Kartajokoa oben astuna izaten zan, ez jakon iñori bururatzen kartetan jokatzerik. Solasean emoten ebezen elizatik gerozko orduak, illunaz batean danak etxera joateko.

(Jarraituko da)